

De Giesbertsen als leidraad voor een geschiedenis van de trappistenabdij Lilbosch in Echt

Harry van Royen

In een modale abdijschiedenis volgt de opbouw van het overzicht een stramien dat start met het ontstaan en de hoogtepunten van de Orde en de stichting van de bewuste abdijsite. Een chronologische of thematische sequentie zijn daarbij gebruikelijk om te beschrijven hoe leven en werk van de stichtingsperiode tot op vandaag geëvolueerd zijn. Voor de geschiedenis van de abdij Lilbosch in Echt koos historicus Jac Bosmans een ander concept: dat van de familiegeschiedenis van de Giesbertsen waarvan meerdere leden het monnikshabijt droegen. Die insteek leverde een mooie aanwinst op voor de hedendaagse historiografie over de trappistenorde in de Lage Landen.

Bij een bezoek aan de abdij Lilbosch in het Nederlandse Echt borrelt een Achels gevoel op, zeker in de buurt van de abdijsboerderij en bij het zien van de bouwnaad die aan het einde van het huidige gastenkwartier wacht om aangesloten te worden op een nieuw volume. De vergelijking met de Kempense Sint-Benedictusabdij op de grens van België en Nederland ligt voor de hand,

De abdijhoeve van Lilbosch, de bouwnaadzone (60 jaar bouwverschil), het wapenschild. © foto's: H. van Royen.

aangezien de roots van de Limburgse abdij Lilbosch in Achel liggen. De oorspronkelijke boerderij met 47 ha grond werd in de zomer van 1883 aangekocht. Het herstellen en in cultuur brengen van de vervallen hofstede bleek een echt monnikenwerk. Dankzij enkele vanuit Achel op pad gestuurde termijngangers (bedelmonniken) kon geld ingezameld worden om eind 1884 met de bouw van een nieuw kloosterpand te beginnen.

Dat Lilbosch aan de Achelse Kluis doet denken, is zeker ook te danken aan lekenbroeder Bonifacius Veldmans. Deze voormalige pauselijke zouaaf was bouwmeester (tekenaar-metselaar, een combinatie van architect en aannemer) in Achel, maar ging dus ook in Lilbosch aan de slag. De eerste steen voor de abdijkerk werd in 1889 gelegd door de abt van Achel, dom Bernardus-Marie van de Seyp. Het domein rond het nieuwe klooster in Echt was een moerasgebied. En ook hiervoor bleek de eerste lichter Achelse monniken een zegen te zijn. In Achel hadden die broeders immers al veel ervaring opgedaan bij het ontginnen van een dergelijke drassige grond.

De eerste Achelse paters die naar Lilbosch werden gestuurd om er als overste te fungeren waren dom Anselmus Judong, eveneens een voormalig pauselijk zouaaf, dom Pius van Zeeland en dom Alexius Baeten. Alle drie gingen ze echter na een tijdje naar Rochefort om er een cisterciënzerabdij uit het ancien régime nieuw leven in te blazen, een taak die de Sint-Benedictusabdij van Achel zich ook had aangetrokken. Enkele Achelse paters bleven wel permanent in Lilbosch, zoals dom Victor Van den Eijnden die in 1912 tot eerste abt van de Sint-Jozefsabdij (zo ging de abdij in Echt heten) gewijd werd. Naast de oversten stuurde Achel eind 19de eeuw elf monniken en elf broeders naar Echt, de meesten bij het opwaarderen van de stichting tot priorij in november 1891.

Maar waarom zochten Belgische kloosters zo graag een stek in Nederland om er een nieuwe stichting te beginnen? In de historiografie wordt steeds gewezen op de nood van de Belgische abdijen om tijdens de Schoolstrijd (1879-1884) in Nederland een vluchthuis te organiseren. Het politieke bestel kon immers plots heel ongunstig uitvallen voor contemplatieve gemeenschappen. In zekere zin volgden de Belgische abdijen hiermee het Franse voorbeeld. Ook in Frankrijk heerste onder de religieuzen nog steeds angst voor de beslissingen van de burgerlijke overheid. Voor de stichting van nieuwe vestigingen in Nederlands Limburgs speelde voor de trappisten ook mee dat zij daardoor vlotter Duitse roepingen konden opvangen. De *Kulturkampf* van kanselier Bismarck tussen 1872 en 1878 veroorzaakte immers een vlucht van katholieken, meer nog dan de Franse seculiere wetten uit 1881-1882.

Onderwijs en parochiedienst

Na de Eerste Wereldoorlog had Lilbosch genoeg volk om een eigen stichting na te streven. De monniken kregen bovendien enkele opportuniteiten voorgeschoteld die hun ambitie in die richting nog groter maakten. Zo keek bijvoorbeeld het bisdom Mainz uit naar een kloostergemeenschap voor de bediening van de bedevaartskerk op de Jakobsberg in Ockenheim. De Sint-Jozefsabdij van Lilbosch beantwoordde dat verzoek en stuurde in 1921 een eerste groepje. In april 1922 vond dan de canonieke oprichting van de stichting plaats.

De pastorale zorg werd de hoofdopdracht voor dat uitgestuurde groepje. Het Generaal Kapittel zag dit met lede ogen aan. In 1930 kwam dan ook het bevel om de gemeenschap te verplaatsen. De politieke wijzigingen in Duitsland maakten dat echter onmogelijk. Tijdens de oorlog werden de Duitse broeders die niet voor militaire dienst waren opgeroepen, naar Ockenheim verplaatst. Tussen 1947 en 1949 viel het doek en werden de monniken ofwel naar Lilbosch ofwel naar Mariawald in de Eifel verplaatst. Toen de abdij in Echt in 1949-1950 hersteld was van de oorlogsschade, werd de Duitse buitenpost opgeheven. De site van de Jakobsberg werd niet zonder bouwtechnische problemen overgenomen door de jezuïeten en is sinds 1961 een benedictijns klooster.

De pastorale buitendienst in Ockenheim accordeerde goed met die andere 'weinig strikte' werking van de Sint-Jozefsabdij: de uitbating van een eigen kostschool. De naam Sint-Bernarduscollege kon niet verhinderen dat de onderwijzende monniken ervoor begonnen te ijveren om over te stappen naar de gewone observantie. De abt van Koningshoeven, dom Simon Dubuisson, stak er in 1934 met Waals temperament een stokje voor en vorderde de abt van Achel op om zijn dochterstichting weer netjes in het gareel te krijgen.

En toen brak de oorlog uit. Lilbosch werd meegezogen in het spel van Mars. De nazi's verjaagden de monniken in 1942 en bezetten het volledige abdijcomplex; de meeste Nederlandse paters kregen onderdak in Koningshoeven. Dat klooster in Tilburg werd dankzij zijn Spartaanse infrastructuur niet ingenomen. Het observantieprobleem met de schoolpaters loste zich dus 'vanzelf' op. De school zou na de oorlog niet meer heropstarten, het gebouw werd een

Dakspant in het gastenkwartier met stichtende spreuken; het hoogkoor van Lilbosch. © foto's: H. van Royen.

Pandgang van de abdij Lilbosch. © foto: H. van Royen.

logementshuis voor verschillende soorten klanten. Die seculiere dienstverlening van de abdij zorgde dan weer voor andere spanningen. De afbraak in 1992 maakte dat er een andere invulling van dat stuk domein mogelijk werd, geheel conform de wensen en inzichten van de abdijsamenleving. Ondertussen hadden de oud-studenten zich wel verenigd. Hun clubblad is een belangrijke bron vol herinneringen aan een stichtend gymnasium met alle normale spanningen van een jongensinternaat in de eerste helft van de 20ste eeuw.

De combinatie van strikte contemplatie en seculiere dienstverlening, zoals lesgeven en parochiewerk, is voor cisterciënzers (of die nu van de gewone of strikte observantie zijn) nooit evident geweest. Toch heeft de geschiedenis bewezen dat zulks mogelijk is. Zo is er bijvoorbeeld de (aloude) hospitaaldienst van de cisterciënzinnen van de Bijloke in Gent, of het (vroegere) parochiewerk van de cisterciënzers van de Sint-Bernardusabdij in Puurs, Bornem en meerdere Noord-Brabantse parochies. Beide bleven wel trouw aan de gewone observatieregels, net zoals voor 1795. De basisfout lag in Lilbosch in de vermenging van monastieke hoofdbedieningen met een schoolopdracht. Een aantal paters en broeders uit de familie Giesberts pasten perfect in dat plaatje.

Familieleven

De abdij telde vijf religieuzen afkomstig uit het gezin van de Roermondse slager Giesberts, maar de relatie van de familie met de abdij ging nog verder. Hun vader Severijn Giesberts werd in 1902 de eerste uitbater van het hotel Sint-Joseph. Daar dienden vrouwen te verblijven die hun zoon in de abdij wilden bezoeken of wier echtgenoot voor zaken wel de abdij in kon. Vanaf 1906 was Sint-Joseph ook de plek waar ouders van leerlingen van het Sint-Bernarduscollege konden verblijven. De enige zoon van de familie Giesberts die niet intrad, werd koetsier van het klooster en kok van het Sint-Bernarduscollege. Zijn schoonbroer, Antonius van Wegberg, trad wel in en kreeg als

Kloosterhof en kerkhof tegelijk; kruisen voor de monniken, zerken voor de abten. © foto's: H. van Royen.

kloosternaam Placidus. Vlakbij was ook het café Van Wegberg, waar collegeleerlingen snoep en sigaretten konden kopen.

Het familieverband heeft een bepaalde impact gehad. Dat geldt zeker voor dom Placidus. Als rector-directeur van het Sint-Bernarduscollege maakte hij indruk op alle jongens die er schoolliepen. Maar vooral dom Augustinus Giesberts sprong in het oog. Hij wou tussen 1929 en 1934 als abt het grote verschil maken en gebruikte daarvoor ook het college als hefboom. Het college was eigenlijk de uitbouw van het juvenaat dat initieel in de abdij was ondergebracht en waar toekomstige paters een gymnasiumopleiding konden volgen en waarvan de besten naar Rome gingen om er verder te studeren. De spanningen tussen collegedienst en kloosterdiscipline heeft dom Augustinus echter met zijn abtstitel moeten bekopen. De visitatoren waren onverbiddelijk. Nadien leefde Augustinus als abt-emeritus in Achel, maar na zijn overlijden in 1958 werd hij wel in Lilbosch begraven. Van zijn studiewerk in Achel valt vooral zijn aandacht voor zuster Jeanne Védère van de trappistinnenabdij van Blagnac op. Die moniale was een nicht van Bernadette Soubirous. Dom Augustinus kon in de abdijsbibliotheek gebruik maken van de uitgebreide collectie boeken over de figuur van de molenaarsdochter uit Lourdes.

De prominente rol van de familie Giesberts, zowel binnen als buiten het klooster, zorgde voor wrevel bij een andere clan binnen de abdij: de kring rond de figuur van de latere abt Clemens Strijbosch. Strijbosch wilde een strikte naleving van de orderegels en ergerde zich blauw aan het feit dat de combinatie van onderwijs in een groot college en belangrijke monastieke taken in het klooster telkens weer tot fricties leidde. De open studax visie van abt Giesberts zou anno 2022 goed in de markt liggen, maar dat was in het interbellum zeker niet het geval. Het aloude spanningsveld tussen gewoon getijdengebed volgens de Regel en algemene vorming zorgde toen nog altijd voor turbulenties. In 1965 werd dom Augustinus Giesberts in een overzicht van de abdijen die de Regel van Sint Benedictus volgen, evenwel geprezen voor zijn inzet “voor de wetenschappelijke vorming van zijn monniken”. Maar de auteur van die publicatie stelde toch dat “door de blijvende opheffing van het college het gevaar [was] weggenomen dat de religieuzen eerder een leraarenkorps zouden zijn, dan echte monniken. Zo had het wederrechtelijk optreden van de nazi’s ook een nuttig gevolg.”

Die voorgeschiedenis is allicht de reden dat Lilbosch momenteel de enige trappistenabdij in de Lage Landen is die het basisconcept volledig trouw blijft: handenarbeid op en rond de abdijsboerderij. De imkerij, ooit door pater Nivardus Giesberts beheerd, een oud collegeleraar wis-, schei- en natuurkunde, is er niet meer, maar de natuurlijke (buiten)teelt van varkens is wel toonaangevend. Het stressloos Livarvlees is een gegeerd culinair topproduct geworden. Een knipoog naar de slagersfamilie Giesberts? Het Sint-Bernarduscollege is afgebroken, enkel een zeer klein monument nabij de oude schuilkelder is als herinnering overgebleven. Het oude Sint-Jozefshotel is vervangen door het klasserestaurant ‘Het Hof van Herstal’, sinds 1992 uitgebaat door de familie

Restaurant 'Hof van Herstal', voorheen het vrouwenverblijf van de abdij en het Sint-Jozefhotel.

Memento voor het Sint-Bernarduscollege.

Bruggeman. Er is nu geen band meer met de abdij, buiten enige inspiratie voor het menu. Het restaurant is een beetje afgelegen van de openbare drukte, zoals dat in de nabijheid van een cisterciënzerabdij betaamt. En dan is er ten slotte ook nog een monument ter nagedachtenis aan gesneuvelde geallieerde vliegtuigbemanningen. Het doet ons stilstaan bij de ellende die elke oorlog teweegbrengt.

Een bijzondere monografie over een milieuvriendelijke abdij

Bezoekers van de abdij kunnen, ook in de recent gerenoveerde kerk, nog sporen van het verleden ontdekken. De zijkapellen zijn pareltjes die nu een beetje onachtzaam gebruikt worden als opslagplekken. De portretschilderijen van priors en abten geven een stille inkijk in een bewogen periode vanaf 1883.

Het ontbreken van archiefmateriaal van voor 1942 als gevolg van de Duitse bezetting heeft ervoor gezorgd dat in de historiografie Lilbosch steeds beperkt werd behandeld, zeker voor de periode na de verheffing van het klooster tot volwaardige abdij (1912). Daar is nu gelukkig verandering in gekomen. Professor-emeritus Bosmans verzamelde genoeg materiaal voor een bijzondere monografie van 186 pagina's, aangevuld met 71 pagina's detailinformatie voor biografische schetsen van de monniken uit de families Giesberts en Van Wegberg.

Het leven en werk in de abdij kan nog steeds bogen op het kwaliteitslabel dat af te leiden is uit wat abt Chris Thewissen in 1991 schreef:

Wat wij in de stallen en op het land doen is een onderdeel van ons leven als monnik. De tijden van het koorgebed en andere diensten zijn zo geregeld dat in principe iedereen daarbij aanwezig kan zijn. Voor ons zijn bio-industrie, legbatterijen en roofbouw op het land onverenigbaar met de monastieke idealen. Vandaar dat we gekozen hebben voor milieuvriendelijke landbouw en diervriendelijke veeteelt.

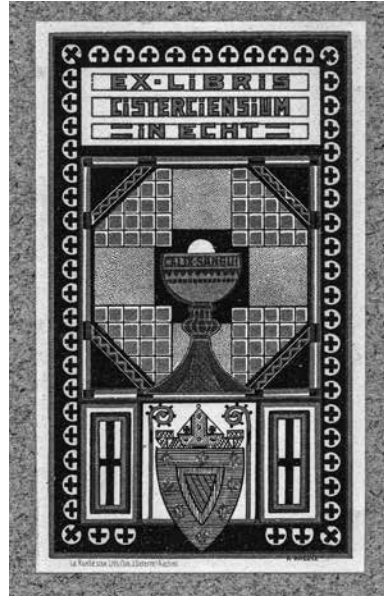
Dit leverde de abdij vroeger niet alleen lof op van de landbouwhogeschool van Wageningen. In 1989 kwam daar nog de Leo Belsoorkonde van de Vleermuis Werkgroep Nederland bij. Die onderscheiding verdiende Lilbosch omdat het monastieke landbouwbedrijf goed was voor een floreerende kolonie van vleermuizen die in de kap van de abdijkerk huisde.

INFO

Boek: Jac Bosmans, *Verwante paters en broeders. Een familie-geschiedenis in de trappistenabdij Lilbosch te Echt*, uitgeverij Verloren, Hilversum, 2022, 266 blz., € 25,-.

Adres: Abdij Lilbosch, Pepinusbrug 6, NL-6102 RJ Echt, www.abdij-lilbosch.nl.

Ex Libris van de abdijbibliotheek van Lilbosch.

Eindnoten

- ¹ *Sint-Benedictus in de Benelux*, Vaals, 1965, blz. 91-92.
- ² Jos Palm, *Kloosters in Nederland. Plaatsen voor bezinning en inspiratie*, Gooi en Sticht, Baarn, 1991, blz. 166.

Parkeer ook eens bij deze

... en ontdek hoe je kovel een Parnassusmantel wordt!

DE BETERE POËZIE
EN BEELDENDE KUNST

www.uitgeverijp.be